

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

2-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 2 (5) - 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxonovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Matkarimova Sadoqat Maqsudovna</i> SHARQSHUNOS A.L.KUNNING XIVA XONLIGI ARXIV HUJJATLARINI SAQLASH VA TADQIQ QILISHDAGI XIZMATLARI	13-19
<i>Matyakubov Xamdam Xamidjanovich</i> MARKAZIY OSIYO SIVILIZATSIYALARI VA OROLBO'YI HUDUDIDAGI MADANIYATLAR O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIR VA HAMKORLIK	20-24
<i>Raximov Bektosh, Pirmamatov Ramziddin</i> TURKISTONDA JADIDLARNING TA'LIM-TARBIYA TIZIMINI ISLOH QILISH BORASIDAGI HARAKATLARI TARIXIDAN	25-29
<i>Хуррамова Саодат Хабибовна</i> ИЗУЧЕНИЕ ИСТОРИИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ РУССКИМИ УЧЕНЫМИ В СЕРЕДИНЕ XIX ВЕКА	30-37
<i>To'uchiyeva Dilnoza Ikrom qizi</i> ZOMIN TUMANINING XX ASRNING 80-YILLARIDAGI IJTIMOYIY, IQTISODIY VA MADANIY HAYOTI	38-44
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> AYOLLARNING SIYOSIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA- TADBIRLAR VA BU BORADA O'ZBEKISTON TAJRIBASI	45-50
<i>Kanimkulov Olimjon, Xikmatova O'g'iloy</i> TUZNING QADIMDAN HOZIRGI KUNGACHA BO'LGAN TARIXI HAQIDA	51-54
<i>Tojiev Alisher Sultannazirovich</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA XORAZM VILOYATIDA TURIZM SOHASI UCHUN KADRLAR TAYYORLASH MASALASI	55-60
<i>Bekbayev Bekjon</i> XX ASRNING BIRINCHI YARMIDA TOSHKENTDAGI QOZOQLAR TARIXIDAN	61-67
<i>Salayev Umrbek Kadambayevich</i> JANUBIY OQCHADARYO HUDUDIDA KECHGAN ETNIK JARAYONLAR TARIXI SAHIFASIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR	68-71
<i>Ro'ziyeva Mashxura Abdimuminovna</i> LO'LILAR IJTIMOYIY HAYOTINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	72-78
<i>Turdiyeva Mohinur Ilhomjon qizi</i> ICHKI SAVDO QO'QON XONLIGI IQTISODIY TARAQQIYOTINING MUHIM OMILLARIDAN BIRI (1701-1876)	79-84

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Kazakov Olim Sabirovich</i> XIZMATLAR SOHASIDA BOSHQARUVNING YETAKCHILIK KONSEPSIYALARIDAN FOYDALANISH	85-89
---	-------

<i>Исламтудинова Дина Файзрахмановна</i> РАЗВИТИЕ ЭКСПОРТА В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	90-98
<i>Alikulov Mehmonali Salahiddin o'g'li</i> QISHLOQ XO'JALIGIGA INVESTITSİYALARNI KENG JALB QILISHDA QISHLOQ XO'JALIGIGA YO'NALTIRILGANLIK INDEKSINING AHAMIYATI	99-106
<i>Omonov Akrom, Ruziyev Baxtiyor</i> O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI AKTIVLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	107-113
<i>Tangirov Abduxolik, Nurmanov Sherzod</i> CHO'L-YAYLOVLARI EKOLOGIK HOLATI VA ULARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LARI	114-121
<i>Aliyarov Olim Abdug'aparovich</i> MULKIY SOLIQA TORTISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI	122-132
<i>Komilov Bakhtiyorjon</i> UNLOCKING THE POTENTIAL OF E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA	133-144
<i>Djumanov Saitmurod Alibekovich</i> MAHSULOT TANNARXIGA KIRITILADIGAN XARAJATLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	145-150
<i>Yariyev Sherzod Shukurjanovich</i> DAVLAT SEKTORIDA AUDITNI RAQAMLASHTIRISH MASALALARI	151-155
<i>Matkarimov Feruz Bekturdiyevich</i> MINTAQADA TO'QIMACHILIK SANOATINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH	156-160
<i>Xaydarova Durdona, To'xtayeva Moxinur</i> DAVLAT BUDJET DAROMADLARI TUSHUMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	161-166
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Yusubov Jaloliddin Kadamovich</i> ABU NASR FOROBIYNING MA'NAVIY-AXLOQIY IDEALLARI VA ULARNING ZAMONAVIY IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLAR RIVOJIDAGI AHAMIYATI	167-175
<i>Nosirxo'jayeva Gulnora Abduqahhorovna</i> FOROBIY ASARLARIDA ADOLAT VA MA'NAVIY YUKSALISH MUAMMOLARI	176-179
<i>Xoliqov Yunus Ortiqovich</i> BAG'RIKENGLIK VA MILLATLARARO MADANIYAT — JAMIYAT TARAQQIYOTINING ASOSI	180-184
<i>Berdaliyeva Sevara</i> ANALYSIS OF VIEWS ON THE ORDERING OF SOCIAL LIFE IN THE WORK OF YUSUF KHOS KHAJIB "KUTADGU BILIG"	185-191
<i>Parpiyev Muhammadjon Tolibovich</i> SHARQ RENNESANSI KELIB CHIQUISHINING IJTIMOYIY-FALSAFIY OMILLARI	192-197
<i>Yarashova Mohlaroyim Shuxrat qizi</i> IBN ARABIY "VAHDATUL VUJUD" TA'LIMOTINING FALSAFIY ASOSLARI VA AHAMIYATI	198-202

<i>Ulug'murodov Elyor Saydulloevich</i> ISLOM GNOSEOLOGIYASIDA RATSIONALIZM MUAMMOSI	203-206
<i>Rasulov Azizxon Mukhamadqodirovich</i> AXBOROT MAKONIDAGI TRANSFORMATSIYALASHUVNING DIALEKTIK MAZMUNI	207-213
<i>Xasanov Boburjon Yakimovich</i> EKSTREMISTIK FAOLIYATNING KELIB CHIQISH TARIXI VA TUSHUNCHALARI	214-219
<i>Shokirov Mubin Rustamovich</i> MILLIY O'ZLIKKA SADOQAT – UMRBOQIY QADRIYAT	220-225
<i>Ismoilov Maxammadixon</i> HOZIRGI ZAMON EKOLOGIK MANZARASIDA DESTRUKTIV VA KONSTRUKTIV MUNOSABATLAR DIALEKTIKASI	226-230
<i>Shokirov Murod Rustamovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA QADRIYATLARNING QAYTA TIKLANISHI	231-234
<i>Hamroyev Saidjon Sanoyevich</i> YANGI O'ZBEKISTON STRATEGIYASIDA IJTIMOY ADOLATNING BARQAROR TARAQQIYOTNI TA'MINLASH ASOSI SIFATIDAGI O'RNI	235-239
<i>Sharopov O'lmasbek Shuhrat o'g'li</i> ZAMONAVIY OILADA BOLA TARBIYASINING ASOSIY OMILLARI (TARBIYA JARAYONIDA OTA-ONANING ROLI)	240-243
<i>Ulug'ov Jasur Nasirdinovich</i> INSON KAMOLOTI: ISLOMIY QADRIYATLAR VA ULARNING IJTIMOIY HAYOTGA TA'SIRI	244-249
<i>Qodiraliyev Abror Tojimurot o'g'li</i> BOSHQARUVCHILIK FAOLIYATI SHARQ MUTAFAKKIRLARI QARASHLARI MISOLIDA	250-253
<i>Ibragimov Kudrat</i> XALQARO MUNOSABATLAR TIZIMIDA MARKAZIY OSIYONING YANGI MUSTAQIL DAVLATLARI	254-260
<i>Oripov Axmadjon Muxammadjonovich</i> VATANPARVARLIK TUSHUNCHASI SHAKLLARINING IJTIMOY-FALSAFIY TALQINI	261-267
<i>Ibragimova Zulayxo Karimbayevna</i> RAHBAR AXLOQIY-ESTETIK KAMOLOTINING SHAKLLANISH JARAYONLARI VA ASOSIY KOMPONENTLARI	268-274
<i>Abdullayev A'zam Abdiyevich</i> YOSHLARDA IJTIMOY-IQTISODIY FAOLLIGI DIALEKTIKASI VA UNING AYRIM XUSUSIYATLARI	275-281
<i>Ochilov Azimjon Tuxtamishovich</i> IJTIMOIY QADRIYATLARNING DEFORMATSIYASI VA KORRUPSIYANING TARQALISHI	282-285

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Raxmanova Sarvinoz Alisherovna</i> SABR VA CHIDAMGA OID FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING SEMANTIK TAHLILI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	286-289
<i>Kaxarova Iroda Sidikovna</i> MODAL SO'ZLARDA SHARTLILIK VA TIPOLOGIK OMIL: SEMANTIK TURLANISH	290-296
<i>Babadjanova Nazokat Davronbekovna</i> "YUSUF VA ZULAYHO" DOSTONINING XALQ VARIANTLARI TAHLILI	297-302
<i>Sayidova Shakhriyozida Nasrulloevna</i> RELIGIOUS VIEWS OF THE CHARACTER OF AMIR TEMUR IN MUHAMMAD ALI'S WORK "ULUG' SALTANAT"	303-308
<i>Hatamova Kamola Toshmurod qizi</i> TIJORAT HUYJATLARI TILIDA TERMINOLOGIK LEKSIKA	309-316
<i>Ibodullayeva Dinora Bahramjanovna</i> TERMINOLOGIYANING O'ZBEK VA XORIJIY TILSHUNOSLAR TOMONIDAN O'RGANILISHI	317-321
<i>Otajonova Dildor Baxtiyarovna</i> SUD JARAYONIDA OLIB BORILADIGAN NUTQ FAOLIYATI MAHSULOTLARINING SUD-TIBBIY VA LINGVISTIK EKSPERTIZA TEKSHIRUVI	322-326
<i>Khasanov Mahmud Abdurakhmanovich</i> PHONOLOGICAL AND MORPHOLOGICAL INTERACTIONS AMONG THE LANGUAGES	327-331
<i>Xoshimova Oydina Shuxrat qizi</i> OLAMNING LISONIY MANZARASIDA NOMINATSIYANING O'RNI VA RANGLAR IFODASI	332-338
<i>Babayeva Iroda</i> THE CHARACTERISTICS OF NEWSPAPER HEADLINES IN TERMS OF THEIR STRUCTURE AND MEANING	339-342
<i>Fozilov Odil Yuldashevich</i> USE OF LOGICAL AND FIGURATIVE PERIPHRASES IN MODERN UZBEK LANGUAGE.....	343-346
<i>Raxmonova Dildora Mirzakarimovna</i> JADID DRAMALARIDA ISLOM MADANIYATI VA MILLAT TANAZZULI MASALALARI TALQINI (ABDULLA QODIRIYNING "BAXTSIZ KUYOV" DRAMASI MISOLIDA)	347-351
<i>Mamataliyeva Navbahor Xujamberdiyevna</i> TEZ AYTISHLARNING SINTAKTIK TUZILISH JIHATDAN TAHLILI	352-357
<i>Xamidova Sayyora Nurmatovna</i> KATEGORIYA SIFATIDA SHAKLLANGAN MODALLIK TURLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	358-363
<i>Mengboyev Azizbek Alijon o'g'li</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI MILLIY BAYRAM NOMLARINING CHOG'ISHTIRMA TADQIQI	364-368
<i>Hayitova Shohida Erkin qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI OTA KONSEPTINING CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	369-373

<i>Xolboyeva Iroda Shuxrat qizi</i> SOMATIK KOMPONENTLI PROVERBIAL FRAZEOLOGIZMLARDA EKVIVALENTLIK MASALASI	374-378
<i>Saparniyazov Omirbek Nukusbayevich</i> MARK TVEN VA MUQIMIY ASARLARINI QIYOSIY O'RGANISH: ADABIY UMUMIYLIK VA USLUBIY O'ZIGA XOSLIGI	379-385
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Muxitdinova Firюза</i> КЛЮЧЕВЫЕ ПРИОРИТЕТЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА	386-393
<i>Uzakova Go'zal Sharipovna</i> HUDUDLARNI ZONALASHTIRISHNING HUQUQIY MASALALARI	394-403
<i>Tulaganova Gulchexra, Nurilloev Shavkat</i> INSON QADRINI YUKSALTIRISH VA ERKIN FUQAROLIK JAMIYATINI YANADA RIVOJLANTIRISH	404-414
<i>Yakubova Iroda Bahramovna</i> MUALLIFLIK SHARTNOMASINING MAZMUNI, TUZILISHI VA UNING ASOSIY SHARTLARI	415-419
<i>Obidov Tolibjon Avezxanovich</i> JINOIY SUD ISHLARINI YURITISH SOHASIDAGI O'ZARO HAMKORLIK MASALALARI	420-425
<i>Tuxtashev Sherzod Azimovich</i> JINOYAT ISHINI TO'XTATIB TURISHNING JABRLANUVCHI VA AYBLANUVCHI UCHUN HUQUQIY OQIBATLARI	426-430
<i>Maxamatov Maxmud Maxamataminovich</i> INSON HUQUQLARINI XALQARO ORGANLARDA HIMOYA QILISH MASALALARI	431-436
<i>Rahmatov Elyor Jumaboyevich</i> BOJXONA MA'MURIYATCHILIGINI ISLOH QILISHDA BOJXONA ORGANLARINING DAVLAT IQTISODIY VA HUQUQIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ISHTIROKI	437-441
<i>Jumaniyozova Dilfuza Kamolovna</i> IJTIMOIY XAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR MUAMMOLARI YECHIMI: XORIY TAJRIBASI	442-447
<i>Shermatov Nuriddin</i> RAQAMLI ERADA SUN'IY INTELLEKT (AI) VA ADDITIV (3D PRINTING) TEKNOLOGIYALARI INTELLEKTUAL MULK HUQUQINING OBYEKTI SIFATIDA	448-455
<i>Juraeva Asal</i> EXECUTION OF INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRAL AWARDS	456-461
<i>Sobirov Sauidbek Maxmudovich</i> ДОКТРИНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ И ПРИКЛАДНЫЕ ВОПРОСЫ СУДЕБНОГО ПРИМЕНЕНИЯ И ТОЛКОВАНИЯ ОТДЕЛЬНЫХ НОРМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ	462-467
<i>Nurbayev Muzaffar Erkinovich</i> DAVLAT MOLIYAVIY NAZORATI INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY DOKTRINASINI TAKOMILLASHTIRISH	468-478

<i>Qudratillayev Jaxongir Zokirjon o'g'li</i> INTERNETDAN FOYDALANISH HUQUQINING KONSTITUTSIYAVIY HUQUQIY ASOSLARI: INTERNET TUSHUNCHASI	479-485
<i>Xabibullayev Azizillo Lutfullo o'g'li</i> SUN'YI INTELLEKT VA INTELLEKTUAL MULK HUQUQI O'RTASIDAGI MUNOSABATLAR VA HUQUQIY MUAMMOLAR	486-491
<i>To'xtayev O'ktamjon Zarifjon o'g'li</i> MURAKKAB ASHYOLARNING O'ZIGA XOS BELGILARI, ULARNING HUQUQIY VA FALSAFIY MOHIYATI	492-500
<i>Yusupov O'ktambov</i> KORRUPSIYAVIY BITIM HAQIQIY EMASLIGINING FUQAROLIK-HUQUQIY OQIBATLARI	501-509
<i>Murodxonov Muhammadnur</i> XALQARO HUQUQNING TADRIJIY RIVOJLANISHIDA FUNDAMENTAL ASARLARNING O'RNI	510-518
<i>Ёкубов Шухратжон, Эргашева Муниса</i> МОДЕРНИЗАЦИЯ СИСТЕМЫ МЕДИЦИНСКОГО ПРАВА В УЗБЕКИСТАНЕ: БАЛАНС МЕЖДУ МЕЖДУНАРОДНЫМИ СТАНДАРТАМИ И НАЦИОНАЛЬНЫМИ ОСОБЕННОСТЯМИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ	519-523
<i>Qudratillayev Hazratali Zokirjon o'g'li</i> JINOIY FAOLIYATDAN OLINGAN DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISHNI TERGOV QILISH SOHASIDA XORIJIY DAVLATLAR VAKOLATLI ORGANLARI BILAN HAMKORLIK MASALALARI	524-530
<i>Umarov Abbosjon Asliddin o'g'li</i> SUG'URTA INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY TAVSIFI	531-536
<i>Хайдарова Хилола Анваровна</i> ПРАВО НА ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК СУБЪЕКТИВНОЕ ПРАВО ЛИЦ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ	537-542
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Ibraximov Sanjar Urunbayevich</i> AKMEOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA SPORTCHILARNING INDIVIDUAL XUSUSIYATLARI BILAN ZIDDIYATLI VAZIYATLARDAGI XULQ-ATVOR STRATEGIYALARI O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIGI	543-547
<i>Karimov Akramjon Zaynobidinovich</i> RAQAMLI TRANSFORMATSIYALAR SHAROITIDA YOSHLARNING AXBOROT XAVFSIZLIGI MADANIYATI VA MEDIAIMMUNITETINI TA'LIM JARAYONLARI ORQALI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	548-554
<i>Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich</i> 7-9 YOSHLI O'QUVCHILARNING HARAKAT SIFATLARINI HARAKATLI O'YINLAR VOSITALARI ORQALI RIVOJLANTIRISH	555-561
<i>Karimov Qayum Mamashayevich</i> KOMPYUTERLI MATEMATIKA TIZIMLARINI O'QITISHDA TARMOQ TEKNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH	562-569

<i>Xojimirzayeva Shaxnoza Shokir qizi</i> MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH JARAYONI	570-576
<i>Qodirov Azamat Muxriddinovich</i> IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTABLAR YUQORI SINFLAR O'QUVCHILARINING INGLIZ TILI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA MATN O'QISH MALAKASI VA KOMMUNIKATIV YO'NALGAN O'QISH MASHQLARINING AHAMIYATI XUSUSIDA	577-582
<i>Тлеумуратова Абадан Бекбановна</i> ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ	583-585
<i>Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich</i> TALABALAR TA'LIMINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR	586-592
<i>Mamaziyayev Oblaberdi</i> OLIV TA'LIMNING NEMIS TILI DARSLARIDA GRAMMATIK TARJIMA METODIDAN FOYDALANISH AFZALLIKLARI	593-598
<i>Isoqov Murod Madaminjonovich</i> YOSHLAR JAMOAT TASHKILOTLARIDA IJTIMOIV KAPITALNI SHAKLLANTIRISHNING ILG'OR XORIJIV MODELLARI	599-605
<i>Nasriddinova Hulkar Komiljonovna</i> BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKANI O'QITISHNING HOZIRGI HOLATI	606-610
<i>Allayeva Hafiza Rustam qizi</i> BOSHLANG'ICH SINFLARDA O'QITISHNING ZAMONAVIV TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH USULLARI	611-614
<i>Raxmonberdiyeva Oygul Rayimjonovna</i> AKADEMIK QALAMTASVIR MASHG'ULOTLARIDA TALABALARGA INSON PORTRETINI ISHLASH METODIKASI	615-621
<i>Xo'jaqulov Ro'zibek Ilhomjon o'g'li</i> BO'LAJAK TASVIRIV SAN'AT O'QITUVCHILARIDA KASBIV KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA RANGTASVIR FANINING AHAMIYATI	622-625
<i>Elova Sitara Axmatkulovna</i> QISQA MASOFALARGA YUGURUVCHILARNI TEXNIK TAYYORGARLIGINI SHAKLLANISH DARAJASI	626-629

Received: 25 January 2025
Accepted: 1 February 2025
Published: 10 February 2025

Article / Original Paper

LOYALTY TO NATIONAL IDENTITY – A LIFETIME VALUE

Shakirov Mubin Rustamovich

Bukhara State Pedagogical Institute,
Associate Professor of Social Sciences,
Doctor of Philosophy (PhD)

Abstract. In this article, in the process of deep socio-economic reforms, which are one of the most important features of our country, a socio-philosophical analysis is made of the realization of national identity, ensuring harmony with the reforms and its impact on ideological changes, the need for renewal of historical thinking. Regarding the culture of historical thinking and its importance in understanding the national identity, some specific aspects were studied and appropriate conclusions were drawn. The issues of creating a fair and impartial history, the socio-philosophical basis of establishing the spirit of loyalty to our national values were studied, and the future tasks in this regard were discussed. It is based on serving to educate and bring up the new generation that will make a worthy contribution to the realization of the national identity of the Uzbek people in the fields of ideological struggle in the world.

Keywords: philosophy of history, historical consciousness, historical thinking, national pride, national consciousness, self-awareness, mass culture, global problem, new Uzbekistan, system of spiritual values.

MILLIY O'ZLIKKA SADOQAT – UMRBOQIY QADRIYAT

Shokirov Mubin Rustamovich,

Buxoro davlat Pedagogika instituti
Ijtimoiy fanlar kafedrasida dotsenti,
falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya. Ushbu maqolada hozirgi davrda mamlakatimizda eng muhim xususiyatlaridan biri bo'lgan chuqur ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar jarayonida milliy o'zlikni anglash, islohotlarga hamohangligini ta'minlash va uning mafkuraviy o'zgarishlarga ta'siri, tarixiy tafakkurning yangilanish zarurati ijtimoiy-falsafiy tahlil qilingan. Tarixiy tafakkur madaniyatini va uning milliy o'zlikni anglashdagi ahamiyati yuzasidan ayrim o'ziga xos jihatlari o'rganilib, tegishli xulosalar chiqarilgan. Odil va xolis tarixni yaratish masalalari, milliy qadriyatlarimizga sodiqlik ruhini qaror toptirishning ijtimoiy-falsafiy asoslari tadqiq etilib, bu boradagi kelgusi vazifalar haqida mulohaza yuritilgan. Jahonda kechayotgan mafkuraviy kurash maydonlarida o'zbek xalqining milliy o'zligini anglash ishiga o'zining munosib hissasini qo'shadigan yangi avlodini tarbiyalab voyaga yetkazishga xizmat qilishi asoslangan.

Kalit so'zlar: tarix falsafasi, tarixiy ong, tarixiy tafakkur, milliy g'urur, milliy ong, o'zlikni anglash, ommaviy madaniyat, global muammo, yangi O'zbekiston, ma'naviy qadriyatlar tizimi.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I2Y2025N33>

*Hozirgi zamonda millatning madaniy saviyasi
uning o'z tarixiga bo'lgan munosabati bilan belgilanadi.*

Jon Bernal

Madaniyatimizning poydevori bo'lgan tarixiy merosimizni o'rganish – faqat ilmiy jihatdan katta ahamiyat kasb etibgina qolmay, ayni vaqtda buyuk allomalarimiz yaratgan

ma'naviy xazinadan bahramand bo'lishda, ijtimoiy-siyosiy muammolarni hal qilishda va insonning har tomonlama kamol topishida muhim omil hisoblanadi. Bugungi kunda ana shu xazina butun jamiyat a'zolarini, xususan, yoshlarni Vatanni sevish ruhida tarbiyalashda ulkan imkoniyat yaratadi. Shu boisdan ta'lim va tarbiyaning barcha sohalarida yoshlarga tarixiy boyliklarimizni o'rgatib borish zaruriyati kun tartibiga keldi. Tarixni puxta o'rganmasdan turib millatni uyg'otib ham, rivojlantirib ham bo'lmaydi.

O'tmishda millatlar tarixini o'rganish siyosat qo'liga topshirib qo'yilganligi va shu siyosat talabi bilan asl tarixiy haqiqatni ochib berishga xizmat qiladigan hujjatlar, dalillar yashirib kelinganligi xalqlar o'z o'tmishini bilishdan mahrum qilib qo'ygan edi. Amaldagi siyosatning ongida xalq o'z o'tmishini bilib oladigan bo'lsa haq-huquqlari va erkini talab qiladi, degan g'oya hukm surardi. Shu munosabat bilan sobiq ittifoqda tarixchilar, umuman olganda, barcha ziyolilar yolg'on tarixni o'rgatishga safarbar etilgan edi. Ittifoq parchalanishi hamda mustaqillik tarixning ochilmay qolib kelayotgan va buzib talqin qilinayotgan haqiqatlarini ochish va yangicha tahlil qilish imkonini berdi. Yangilanish tarixchilarimiz, badiiy ijod vakillari, ta'lim-tarbiya sohasi xodimlari oldida hal qilinishi kerak bo'lgan zarur vazifalarni qo'ydi. Ularni halollik bilan bajarish O'zbekistonda erkin va demokratik jamiyatni qurish va uni rivojlantirishning kafolatidir. Ammo, bu vazifalar olimlar va ba'zi mutaxassislarining jonbozligi bilan hal qilib bo'lmaydigan masala hisoblanadi. Bu ishda butun jamiyat a'zolarining ongli faoliyati talab qilinadi[1, 170]. O'z o'rnida buni yaxshi anglab yetgan holda tarixga bo'lgan munosabat davlat siyosati darajasiga ko'tarildi.

Bu jarayonda bir qator muammolar va ularni yechishning yangi vazifalari mavjud: birinchidan, xalqning boy tarixi, ilmiy, moddiy va ma'naviy yutuqlari aks etgan manbalar arab, fors-tojik tillarida yozilgan; ikkinchidan, manbalarning ma'lum qismlarigina bizda qolgan yoki butunligicha boshqa mamlakatlarga olib ketilgan; uchinchidan, arab, fors-tojik tilini yaxshi biladigan va yetarli tarjimonlik madaniyati shakllangan mutaxassislarni tayyorlash; to'rtinchidan, xorij mamlakatlariga chiqib ketgan manbalarni davlat siyosati darajasida qaytarish choralarini ko'rish; beshinchidan, mashhur ajdodlarimiz yashab, ijod qilgan manzillarga ekspeditsiyalar tashkil etish; oltinchidan, arxeologik tadqiqot ishlarini kuchaytirish kabilardir. Bu vazifalarni bajarishning o'ziga xos murakkab jihatlari mavjud. Ijobiy natijalarni qo'lga kiritish uchun butun jamiyatning ongli safarbarligi talab etiladi. Chunki, xalq qo'lida tariximiz sahifalarini yoritishga xizmat qiladigan, hali tadqiqotchilar nazari tushmagan moddiy va madaniy ko'plab yodgorliklar mavjud[2, 286]. Ularni topish, o'rganish, muzeylarga joylashtirish, qo'lyozma yoki kitob holida bo'lgan manbalarni soha kishilari yordamida o'rganish bugungi kunning muhim vazifalaridan hisoblanadi.

Xalq orasida shunday kasb egalari borki, ular uzoq o'tmishda mavjud bo'lgan xalq an'analarini, xalq san'ati namunalari bugungi kunda qayta jonlantirib xalqqa taqdim etib kelmoqdalar. Bular, kashtado'zlar, duradgor usta-naqqoshlar, mato to'quvchilar, zardo'zlar, miniatyurachi rassomlar. Bular qatoriga baxshilar, askiyachilar, hofizlar, raqqos va raqqosalar, qiziqchilarni ham qo'shish mumkin. Shubhasiz, bu soha kishilari ijodi namunalari xalq tarixiy xotirasini tiklashda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu sohalarni rivojlantirish bo'yicha dasturlar tuzish, ular mehnati mahsulini xalqimiz orasida, dunyo miqyosida ommalashtirishga ko'maklashish muhim vazifadir. Chunki, bularning barchasi xalqaro turizmni rivojlantirishga ham o'zining ijobiy ta'sirini ko'rsatadi. Aslida sayyohlarni qiziqtiradigan asosiy narsa xalqimizning boy tarixiy merosi, an'analari va urf-odatlaridir. Ular asosan, Forobiy, Ibn Sino,

Xorazmiy, Beruniy, Ulugʻbeklarni yetishtirgan yurtning nima siri bor, degan savolga javob topish uchun yurtimizga keladilar.

Bular tarixiy tafakkur madaniyatini shakllantirishning kundalik amaliy tomoni hisoblanadi. Masalaning nazariy tomoni ham borki, uni tarixchi, faylasuf, siyosatshunos va sotsiologlarning kuzatuvlari va ilmiy tadqiqot ishlari natijasida amalga oshirish mumkin. Bu sohadagi vazifalar “Yangi Oʻzbekiston taraqqiyot strategiyasi”ning “Yangi Oʻzbekiston-maʼrifatli jamiyat” boʻlimida batafsil oʻz aksini topgan. Unda “Milliy oʻzlikka sadoqat va millatlararo totuvlik – umrboqiy qadriyatlar” tamoyiliga tayangan holda millatning tarixiy taraqqiyot yoʻlini, ota-bobolari, nasl-nasabi, kim ekanligini, buyuk ajdodlarimizning jahon ilmfan va madaniyati taraqqiyotiga qoʻshgan hissasidan faxrlanish tuygʻusini yosh avlodda kamol toptirish, milliy oʻzligimiz, qadriyat va fazilatlarimizga yot, birligimizga raxna soladigan gʻoyalarga qarshi faol kurashish, “Oʻzbekiston – Yagona Vatan!” gʻoyasini singdirish orqali yurtimizda istiqomat qiladigan va elat Vatan taqdiri va taraqqiyoti uchun birday masʼulligini oshirish kabi vazifalar belgilab berilgan.

Tarix ilmini oʻrgatishda uning uzviyligini, ketma-ketligini, murakkabligini, undagi voqealarning doimiy sababli ekanligini hisobga olish kerak. Zero, “biz shu paytgacha koʻproq eski tuzumni tanqid qilish, uni inkor etish bilan band boʻldik... Endi inkor qilish kayfiyatidan bunyodkorlik kayfiyatiga oʻtish payti keldi”[3, 24]. Shunday ekan, asli oʻzaro bogʻliq boʻlgan oʻtmish, bugungi kun va kelajakni bir-biridan ajratib, bir-biriga zid qoʻyib tahlil etish mumkin emas. Oʻtmish bilan bugungi kun va kelajak oʻrtasida uzviy bogʻliqlik, vorislik, uzluksizlik mavjud. Shu tufayli ilgari sodir boʻlgan tarixiy voqealarni oʻzida aks ettirgan turli-tuman manbalar, ashyolar avloddan-avlodga meros sifatida oʻtib, tariximiz, madaniyatimizning uzluksizligini taʼminlaydi. “Agar tarix fanining vazifasi oʻtmishda yuzaga kelgan hodisalar, voqealar toʻgʻrisida maʼlumot toʻplash bilan chegaralangan boʻlsa, unda tarixning amaliyotga nafi tegishi amrimaholdir. Aksincha, agar tarixda sodir boʻlgan voqealar bizgacha yetib kelgan manbalar tagida yashirinib yotgan boʻlsa, unda tarixning amaliyot uchun foydaliligiga hech qanday shubha boʻlmasligi tayindir”[4, 27].

Oʻtmish voqealari bugungi kungacha bizga yetib kelgan manbalarda mavjud boʻlib hayotimiz bilan chambarchas bogʻlanib ketgan ekan, ularni hozirgi zamon fan va texnika yutuqlari yordamida atroflicha mustaqillik mafkurasiga tayanib chuqurroq va xolisona oʻrganish, tahlil qilish tarix fanini ijodiy rivojlantirishga, jamiyatimizda sodir boʻlayotgan oʻzgarishlar mohiyatini yaqqolroq koʻrishga, baholashga ham yordam beradi. Chunki, har bir xalq, har bir inson oʻz yutuq va kamchiliklarini tarix oynasidagina toʻgʻri koʻradi va toʻgʻri xulosa qila oladi. “Asosiy maqsad shuki, tariximiz, madaniyatimiz, dinimizga aloqador bir varaq qoʻlyozma boʻlsa ham, ularni toʻplab, xalqimizni, yoshlarimizni tanishtirish, bizning qanday buyuk va betakror merosimiz borligini anglatish, farzandlarimizni shu ulugʻ merosga munosib etib tarbiyalashdan iborat”[5, 177].

Shoʻro davrida tariximiz ataylab soxtalashtirilganini eʼtiborga olsak, asl tariximizni tiklash qonuniy zaruriyat hamdir. Shuni alohida qayd etish lozimki, oʻtmish tariximiz nafaqat bugungi kunning muammolarini hal qilishda, balki kelajakni bilishda ham ahamiyatga molikdir. Chunki, oʻtmishni bilmay turib, hozirgi davr mohiyatini va kelajak zamon maqsadlarini bilish mumkin emas.

Ayrim olimlarning fikricha tarix oʻtmishda bir marta sodir boʻlib boshqa takrorlanmaydigan yakka-yu yagona voqealarni oʻrganadigan fan. Shu tufayli tarix kelajakni

oldindan ko'ra bilishga ojiz, uning vazifasiga kelajakni taxminlash, bashorat qilish kirmaydi. To'g'ri, tarix voqealari individual tafsilotga ega. Lekin, shunday bo'lsada, tarix voqealari doimo takrorlanib kelgan va hozirgi kunda ham shunday bo'lib kelmoqda. Demak, tarix voqealari ijtimoiy qonuniyatlar asosida sodir bo'ladigan jarayondir. Shunday ekan, tarix qonuniyatlariga asoslangan holda jamiyat taraqqiyoti yo'nalishlarini bashorat qilish mumkin. Buni hayotning o'zi yaqqol ko'rsatib turibdi[6, 111].

Hozirgi kunda o'tmishda ro'y bergan tarixiy voqealarni, jarayonlarni odilona, xolis yoritish kerak, degan iborani tez-tez ishlatib kelamiz. Bu to'g'ri talab. Bunga erishishning yo'llari, mezonlari nimalardan iborat, ular ilmiy asoslab berilganmi? Bu savol ham o'z javobini kutib turibdi. Fikrimizcha, inson faoliyatining natijasi sifatida yuzaga kelgan tarixiy voqealar, bir-biri bilan bog'liq bo'lgan uchta unsur: a) tarixiy voqealar; b) ularni o'zida aks etuvchi turli xil manbalar, ashyolar; c) tarixiy voqealarni ana shu manbalarda yozib qoldirilgan tarixchilarning ma'lumotlaridan tarix tashkil topadi. Tarixiy jarayon ham obyektiv, ham subyektiv omillar asosida doimo harakatda, o'zgarishda bo'lib turadi. Shunday ekan, tarixiy manbalarda o'tmishda sodir bo'lgan voqealarni odilona, xolis yoritish mumkinmi? Agar mumkin bo'lsa, bunga qaysi ilmiy usullar va nazariy yo'nalishlar yordamida erishamiz? Tarixiy voqealarni yoritishda tarixchining unga bo'lgan munosabati, turmush tarzi, dunyoqarashi, tajribasi, shu davrda mavjud bo'lgan ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, ma'naviy muhit kabilar ma'lum darajada o'z ta'sirini ko'rsatadi[5, 126]. Buni inkor qilib bo'lmaydi. Lekin, bundan tarixchilarning faolligi o'tmish voqealarini to'g'ri aks ettirishga imkoniyat bermaydi, degan xulosa chiqarish to'g'ri emas. Tarixchi voqealarni xolis va odilona o'rganishi uchun umumilmiy va falsafiy usullardan unumli foydalana bilishi kerak.

Odatda o'tmish tariximizni yoritishdagi kamchiliklar, nuqsonlar, bir yoqlamaliklar ilgari hukmron bo'lib kelgan ijtimoiy-siyosiy tuzum va eski mafkuraning salbiy ta'siri bilan izohlanadi. Buni hech inkor etib bo'lmaydi.

Lekin, shuni ham esdan chiqarmaslik kerakki, hozirda ham tariximizni soxtalashtirish hollari ham uchraydi. Buni yuzaga kelishida tarixchi-olimlarimizning ham ma'lum darajada hissasi bor. Yuqorida qayd qilganimizdek, tarixchi o'tmishga xolis munosabatda bo'lishi kerak. Xo'sh, bunga erishish uchun nimalarga e'tibor berish zarur? Fikrimizcha, hozir tarixchi olimlarimiz fan, jamiyat, qolaversa, o'zining vijdoni oldidagi mas'uliyatini kuchaytirishi, o'zining fikrlash madaniyatini yuksaltirishi, zamonaviy, ilmiy-metodik usullardan unumli foydalana bilish qobiliyatini shakllantirishi, jahon fani qo'lga kiritgan yutuqlari va tarixiy xulosalarini inobatga olgan holda tadqiqotlar o'tkazishi, yuksak falsafiy dunyoqarashga tayanishi kerak, deb o'ylaymiz.

Bizning tarixchi, etnograf, faylasuf va sotsiolog olimlarimiz diqqatidan chetda qolayotgan yana bir dolzarb masala din va hurfikrlilik tarixi muammolaridir. Afsuski, keyingi vaqtlarda barcha taraqqiy etgan mamlakatlar amal qilinayotgan "vijdon erkinligi" qonuniga zid holda ichki hayotimizda bir tomonlama xatti-harakatlar ham namoyon bo'lmoqda. Bizda konstitutsiyamizga mos qayta qabul qilingan "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida qonun"[6] hammaga-hukumat idoralari va davlat arboblari, diniy tashkilotlar va barcha vatandoshlarga birday taalluqli. Unga hammamiz chin qalbdan va hurmat bilan amal qilishimiz zarur. Butun el-yurt bu Qonunni shunchaki, xo'jako'rsinga emas, balki chuqur o'rganib, yuragi bilan his etsa va mehri bilan to'g'ri anglab olsa, o'lkamizda osoyishtalik va tinchlik to'la hukmron bo'lishi shubhasiz.

Yoshlarni yangi jamiyat qurishda faol bunyodkor qilib tarbiyalash asosiy maqsad bo'lar ekan, ularning ongiga mustaqillik mafkurasini singdirish, ularning tarixiy ongini o'stirib o'zligini anglash zarur ekan, yuqorida aytilganidek, har tomonlama bilimdon, zamonaviy ilm fanni egallagan, jahon tarixi va etnografiyasini biladigan, umuminsoniy qadriyatlardan xabardor shaxs qilib tarbiyalash birinchi darajali vazifadir[9, 233].

Bizda tarixiy tafakkur mafkuraga aylanmaganligi ta'lim va tarbiya sohasidagi kamchiliklarimizdan biri. U bor-yo'g'i axborot olish ehtiyojidan nari o'tmagan. Olingan tarixiy ma'lumotlar ishlab chiqilib ma'lum maqsad uchun ishlatilmaydi, bu ma'lumotlar falsafiy tahlil qilinmaydi, tarixiy ma'lumotlar xazinasiga tashlab qo'yiladi. Har qanday tarixiy ma'lumot bugun va kelajak uchun qurol sifatida ishlatilmasa bunday tarixiy ma'lumotlardan hech qanday foyda yo'q. Biz bu o'rinda faqat tarixiy tafakkur haqida fikr yuritmoqdamiz. Lekin, tarixiy tafakkur madaniyati shunchaki tafakkur jarayoni emas, u mohiyatan barcha ilmiy tahlil talablariga javob berish imkoniyatiga ega bo'ladigan tafakkur. Uning o'ziga xos aniq talablari bor. Birinchisi — obyektivlik, ikkinchisi-xolislik, uchinchisi-yaxlitlik, to'rtinchisi-ziddiyatsizlik, beshinchisi-izchillik[10, 642].

Tarixiy tafakkur rivojlanishida falsafiy va mantiqiy tarbiyaning tutgan o'rniga e'tibor qaratish kerak. Chunki, falsafa dunyoqarashning boshqa shakllariga qaraganda ancha murakkab, tafakkur oldiga qo'yilgan barcha talablarni o'zida ifodalagan bilim olish qurolidir. Mantiq esa tafakkur qonunlari va shakllarini, ular orasidagi munosabatlarni o'rgatadigan quroldir.

Ammo, fan voqelikni aniq qonunlar asosida aks ettirar ekan undagi chuqur mantiqiylikni e'tirof etish zarur. Bu mantiqiylikni fan aks ettiruvchi sohalarning obyektivligida, aks ettirishning har tomonlamaligida, voqea va hodisalarni murakkab va o'zaro aloqador bo'lgan qismlardan tashkil topganligida, narsa va hodisalarni doimo rivojlanish jarayonida ekanligida ko'rish mumkin. Fan narsa va hodisalar haqidagi bilimlarni mutlaq va nisbiy haqiqatlar tarzida mavjud bo'lishini va bilimlarning doimo rivojlanish jarayonida bo'lishini qat'iy ta'kidlaydi.

Avvalo bu sohada tarixiy ongning siyosat bilan tushovlab qo'yilganligini ko'rsatish mumkin. Tarixiy tafakkur aslida har qanday cheklovlardan ozod bo'lishi kerak. Chunki, o'tmishni o'zgartirish ham, uni qayta hosil qilishning ham aslo iloji yo'q. Faqat uni xato va to'g'ri aks ettirish mumkin. Tarixni to'g'ri aks ettirishning maqsadi obyektiv tarixni yaratish. O'z navbatida uni buzib ko'rsatishning ham o'ziga xos sabablari mavjud: birinchisi – bilimsizlik; ikkinchisi – g'arazli maqsadlar yo'lida ishlash. Sobiq ittifoq sharoitida bu sabablarning har ikkalasi qo'shib, uyushib xalqlarning o'z tarixidan mahrum etishga harakat qilib kelindi, natijada xalqlar o'z milliy qadriyatlaridan ajralib qoldi.

Insoniyat tarixi inson zoti uchun, millat va xalqning tarixi, bugungi hayoti uchun, shuningdek, ertasi uchun muhim ahamiyatga ega tarixiy bilimlarni doimiy oshirib borish ehtiyoji ana shunday kelib chiqadi.

Xulosa qilib aytganda, tarixni anglash, tarixiy tafakkurni rivojlantirish barcha fuqarolar, ayniqsa yosh avlod uchun muhimdir. Jamiyat taraqqiyoti subyektivi hisoblangan yoshlarning tarixiy xotirasini rivojlantirish, vatanimiz tarixiga yangicha yondashish, uning turli jarayonlar va voqealarga adolatli baho berish zarur. Yangilanayotgan O'zbekiston xalqini tarixiy tafakkuri madaniyatini yuksaltirishda milliy ruh omilini alohida qayd etish lozim. Yoshlarni tarixdan saboq olishga, to'g'ri xulosa chiqarishga o'rgatish, ularni tarix ilmi, tarixiy tafakkur bilan qurollantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Insoniyat tarixi barcha inson zoti

uchun, millat va xalqning tarixi, bugungi hayoti uchun, shuningdek, ertasi uchun muhim ahamiyatga ega tarixiy bilimlarni doimiy oshirib borish ehtiyoji ana shunday kelib chiqadi. Bu ehtiyoj turli davrlarda va jamiyatlarda turlicha qondiriladi. Yangi O'zbekistonda tarixiy bilimlarni egallash va axloqiy-ma'naviy jihatdan kamol topishning barcha imkoniyatlari ochib berilganligi tahsinga sazovordir.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. -Toshkent: O'zbekiston. 2017. – B. 471.
2. Туленов Ж.Т. Фалсафий маданият ва маънавий камолот. – Тошкент: “Меҳнат”. 2000. – Б. 126.
3. Жўраев Н. Тарих фалсафасининг назарий асослари. –Тошкент. Маънавият. 2008. –Б. 286.
4. Каримов И. А.. Тарихий хотирасиз келажак йўқ, -Тошкент. Ўзбекистон. 1998.-Б 24.
5. Ғарб фалсафаси. Назаров Қ. таҳрири остида.-Т.: Шарқ, 2005. 276 бет.
6. Shokirov M.R. Tarixiy jarayonni bilish metodlari asosida tahlil qilish // O'zbekiston Milliy axborot agentligi rasmiy veb-saytining ilmiy bo'limi (elektron jurnal). – Toshkent, 2021-yil, iyun. – B.266-275
7. Shokirov M.R. Yangicha tarixiy tafakkur madaniyatini shakllantirishning mantiqiy asoslari // Falsafa va huquq. – Toshkent, 2021. -№3. – Б.110-113
8. Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida. O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 05.07.2021-yildagi O'RQ-699-son. <https://lex.uz/docs/5491534>.
9. Жўраев Н.. Тарих – инсон, замон ва макон фалсафаси. // “Ўзбекистонда хорижий тиллар” илмий методик электрон журнал. №3. 2017. –Б. 233 б.
10. Shokirov M.R. Tarixiy tadqiqotlarida tarixiylik va mantiqiylik metodlarining ahamiyati //Ahmad ibn Hafs Kabir Buxoriy merosi va uning ilk sharq Renessansi hamda islom falsafasi ilmiy-nazariy asoslarini yaratishdagi o'rni va ahamiyati. Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman to'plami. 2022-yil 16-17-iyun. – Buxoro, 2022. – B.640-643.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).